

УДК 658.5:655.1

Г. А. Мохонько,

старший викладач, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»,

Видавничо-поліграфічний інститут

ОЦІНЮВАННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОГО РИНКОВОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація. В статті обґрунтовуються методичні підходи до оцінювання стратегічної стійкості підприємства. Розкривається важливість проведення оцінювання стратегічної стійкості підприємства, яке передбачає комплексний аналіз господарської діяльності підприємства. Запропонована методика оцінювання стратегічної стійкості підприємств видавничо-поліграфічної галузі, що діють в умовах нестабільного ринкового середовища.

Annotation. In article methodical approaches to estimation of strategic stability of the enterprise are proved. Importance of carrying out of estimation of strategic stability of the enterprise which provides the complex analysis of economic activities of the enterprise reveals. The technique of estimation of strategic stability of the enterprises of publisher- polygraphic industry which operate in the conditions of the astable market environment is offered.

Ключові слова: стратегічна стійкість підприємства, методика, оцінювання, нестабільне ринкове середовище.

Вступ. Розвиток вітчизняних підприємств здійснюється під впливом факторів нестабільного ринкового середовища, які в свою чергу визначають складні види циклічних коливань таких показників підприємства, як прибуток, рентабельність, обсяги продаж, технологічні втрати та ін. Високий рівень невизначеності і нестабільності роботи на ринку друкованої продукції створює постійну загрозу позиціям суб'єктів господарювання видавничо-поліграфічної галузі. Агресивне зовнішнє середовище, його нестабільність суттєво впливає на ефективність та результативність діяльності підприємств, що актуалізує розробку шляхів забезпечення здатності організації адаптуватися і при цьому зберігати свою цілісність. Виникає необхідність в розробці теоретико-методичних засад забезпечення стратегічної стійкості, що дозволить вирішити проблему своєчасного виявлення збурюючих впливів ринкового середовища, а також економічної оцінки наслідків впливу внутрішніх та зовнішніх чинників, підсилити гнучкість організації і скоординувати дії елементів системи управління для досягнення стратегічних цілей підприємства.

Забезпечення стратегічної стійкості підприємства видавничо-поліграфічної галузі (ВПГ) вимагає вирішення багатьох складних задач, серед яких велике значення має проведення її оцінювання. Однією з проблем оцінки стратегічної стійкості є слабка методична підтримка, відсутність у економістів підприємств якісного інструментарію вибору різних варіантів управлінських рішень в умовах нестабільного ринкового середовища. Різноманітність методик, їх побудова базується на тому, які конкретні показники діяльності підприємств потрібно вважати показниками його стійкості. Зарубіжні та вітчизняні вчені при виборі показників стійкості підприємства визначають спочатку складові стійкості (серед них С.Н. Анохін [1], О.Н. Зайцев[3], І.В. Брянцева[2], В.Л. Иванов [5], О.А.Поліщук [7] та ін.), що відображають окремі аспекти економіки промислового підприємства або пропонують власний перелік показників, що найбільш повно характеризує діяльність підприємства тієї чи іншої галузі (наприклад, А.А. Золотов [4], М.Д.Пергамент [6]).

Постановка задачі. Метою даної статті є розробка методики оцінювання стратегічної стійкості підприємств ВПГ, що діють в умовах нестабільного ринкового середовища.

Результати. Стратегічна стійкість відображає здатність підприємства зберігати свою цілісність, функціонувати в заданому режимі при різних внутрішніх і зовнішніх впливах, а також розвиватися.

Під стратегічною стійкістю підприємства ми розуміємо здатність підприємства досягати місії та поставлених стратегічних цілей при постійному дестабілізуючому впливі факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, зберігаючи свою цілісність та гармонічний розвиток.

Для оцінювання стратегічної стійкості підприємства ВПГ важливе значення становить правильність складання методики її проведення. Під методикою розуміється сукупність способів, правил і найбільш доцільного виконання певної роботи [8, с.36].

Оцінювання стратегічної стійкості підприємства ВПГ передбачає аналіз різних сторін економічної діяльності підприємства, її підсистем. Крім того, аналіз повинен носити динамічний характер. Все це необхідно в силу природи даної категорії.

Метою запропонованої нами методики оцінювання стратегічної стійкості підприємства ВПГ є розрахунок і прогноз рівня стратегічної стійкості підприємства всіх підсистем діяльності підприємства, виявлення і оцінювання резервів розвитку підприємства, визначення стратегій подальшого розвитку підприємства з урахуванням впливу факторів нестабільного ринкового середовища.

В запропонованій методиці оцінювання стратегічної стійкості підприємства ВПГ (рис.1.) *першим етапом* доцільно виділити визначення об'єкту, суб'єктів,

задачі оцінювання, складових економічної стійкості, критерію та розробка індикаторів та показників оцінювання.

Поставлена в роботі мета оцінювання стратегічної стійкості обумовлює вирішення наступних задач: виявлення факторів, що позитивно і негативно впливають на суб'єкт оцінювання; виявлення здатності стабільно функціонувати на ринку друкованої продукції; визначення резервів для покращення стратегічної стійкості підприємства; розробка організаційно-економічних напрямів забезпечення стратегічної стійкості.

На базі дослідження існуючих підходів і методів оцінювання стратегічної стійкості, ми пропонуємо використовувати 2 групи показників: узагальнюючий показник – для оцінки стратегічної стійкості підприємства; розширена система показників часткові – для поглибленого аналізу підсистем стратегічної стійкості та виявлення резервів стратегічної стійкості.

Другим етапом оцінювання стратегічної стійкості підприємств ВПГ є етап планування і збору інформації, який передбачає визначення виконавців, джерел інформації та збір інформації про результати підприємства за декілька років. Факти збираються для вирішення конкретної проблеми, тому їх кількість повинна бути оптимальною. При оцінюванні стратегічної стійкості важливо проаналізувати діяльність підприємства протягом декількох років, розглянути показники в динаміці, що дозволить більш повно і точно проілюструвати економічні процеси і зробити більш обґрунтовані висновки.

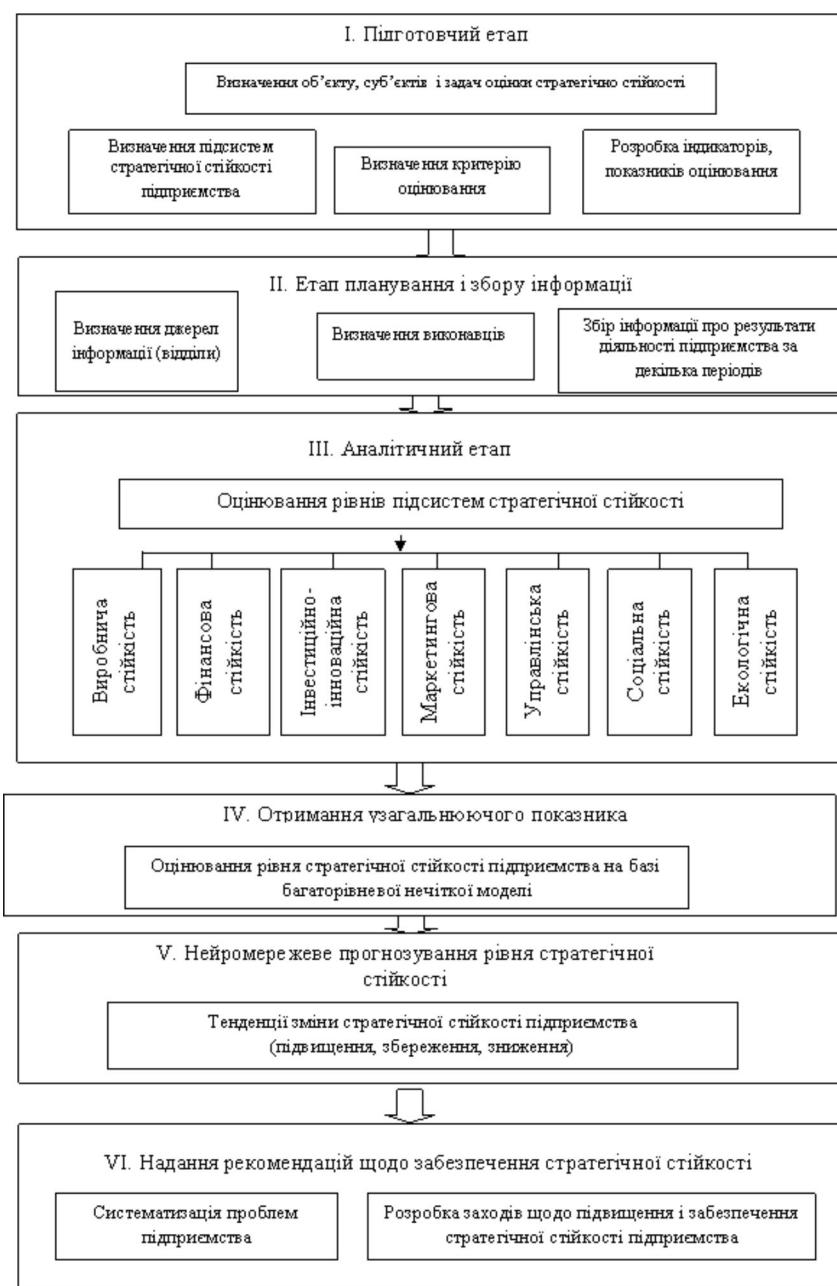

Рис.1. Методика оцінювання стратегічної стійкості підприємств ВПГ (розроблено автором)

Третій етап – оцінювання рівнів підсистем стратегічної стійкості підприємств ВПГ.

На основі статистичних усереднень, господарської практики та експертних висновків для показників оцінки компонент стійкості підприємств ВПГ використано так звані «порогові» або оптимальні значення, за допомогою яких підприємство можна віднести до того чи іншого рівня стійкості.

Нами пропонується розглядати п'ять рівнів підсистем стратегічної стійкості підприємств ВПГ: динамічний, стабільний, прийнятний, нестійкий та кризовий.

Для динамічного рівня стратегічної стійкості підприємства є характерним: 1) функціонування підприємства характеризується станом збалансованої рівноваги за всіма показниками оцінки стратегічної стійкості, що виражається у максимально ефективному використанні всіх наявних ресурсів, отриманні значних доходів від

реалізації продукції, що забезпечують як покриття виробничих та інших витрат, так і можливість розширення чи модернізації виробництва, зміну асортиментної виробничої структури, впровадження інноваційних стратегій розвитку, і, як наслідок, зміцнення позицій підприємства на ринку друкованої продукції; 2) підприємство проводить стабільну кадрову політику, що забезпечується високим рівнем оплати праці; 3) підприємство у своїй діяльності дотримується всіх правил, норм і нормативів щодо охорони навколишнього середовища, що прийняті у поліграфічній діяльності; на підприємстві ефективно функціонує система забезпечення промислової безпеки праці.

Досягнення *стабільного рівня* стратегічної стійкості характеризує підприємство, що: 1) успішно працює, що відображається в основному високими значеннями показників оцінки складових стратегічної стійкості, проте з'являються тимчасові труднощі (виробничого, збутового характеру тощо), подолання яких вимагає залучення додаткових ресурсів (фінансових, матеріальних, трудових), що, у свою чергу, обмежує можливості підприємства з модернізації виробництва, виготовлення нової продукції тощо; 2) проводить стабільну кадрову політику, що забезпечується належним рівнем оплати праці; 3) у своїй діяльності частково дотримується правил, норм і нормативів щодо охорони навколишнього середовища, що прийняті у поліграфічній діяльності; на підприємстві функціонує система забезпечення промислової безпеки праці.

Прийнятний рівень стратегічної стійкості свідчить: 1) підприємство функціонує стабільно, що виражається середньостатистичними галузевими показниками оцінки складових стратегічної стійкості; виникають труднощі, пов'язані з розширенням виробництва та з утриманням завойованих раніше сегментів ринку збуту продукції, що обумовлено як екзогенними, так і ендегенними чинниками впливу на функціонування підприємства в цілому; 2) система матеріального заохочення працівників підприємства забезпечує стабільну діяльність підприємства в короткостроковій перспективі; 3) підприємство у своїй діяльності частково дотримується правил, норм і нормативів щодо охорони навколишнього середовища, що прийняті у поліграфічній діяльності; на підприємстві відсутня повноцінна система забезпечення промислової безпеки праці, проте проводяться регулярні заходи щодо забезпечення промислової безпеки праці та попередження випадків травматизму.

Для *нестійкого рівня* стратегічної стійкості характерно: 1) діяльність підприємства характеризується в основному низьким рівнем показників оцінки стратегічної стійкості; регулярно з'являються труднощі виробничого характеру, подолання яких спричинює мобілізацію значних фінансових ресурсів підприємства; наявні проблеми у сфері збуту продукції підприємства; 2) кадрова політика на підприємстві нестабільна, що призводить до низької продуктивності праці, плинності кваліфікованих кадрів підприємства; 3) підприємство у своїй діяльності, як правило, не дотримується правил, норм і нормативів щодо охорони навколишнього середовища, що прийняті у поліграфічній діяльності; на підприємстві проводяться нерегулярні заходи щодо забезпечення промислової безпеки праці та попередження випадків травматизму.

Кризовий рівень стратегічної стійкості свідчить про те, що: 1) діяльність підприємства характеризується низьким рівнем всіх показників оцінки стратегічної складової стійкості; підприємство працює нестабільно з тимчасовими зупинками виробничого процесу, що в результаті виражається загальним станом, який близький до стану банкрутства; 2) кадрова політика на підприємстві нестабільна, що призводить до низької продуктивності праці, високої плинності кваліфікованих кадрів підприємства; 3) підприємство у своїй діяльності не дотримується правил, норм і нормативів щодо охорони навколишнього середовища, що прийняті у поліграфічній діяльності; на підприємстві практично не проводяться заходи щодо забезпечення промислової безпеки праці та попередження випадків травматизму.

Відповідно до кожного рівня підсистем стратегічної стійкості підприємств ВПП пропонується визначати порогові значення показників оцінювання, що їх характеризують, за певним алгоритмом:

1) Формування сукупності даних вхідної інформації (показників оцінювання виробничої, фінансової, інвестиційно-інноваційної, маркетингової, управлінської, соціальної та екологічної стійкості). При цьому просторовий аспект відображає тенденції зміни показників на підприємствах-репрезентантах, а часовий аспект – тенденції зміни показників в динаміці.

2) Визначення максимального a_{ij}^{\max} та мінімального a_{ij}^{\min} значень i -го показника j -ої підсистеми за обраною сукупністю m даних ($i = \overline{1, m}$, $j = \overline{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7}$).

3) Класифікація показників на стимулятори і дестимулятори. У клас "стимуляторів" включаються показники, ріст значень яких свідчить про поліпшення стану відповідної підсистеми стратегічної стійкості. Показники-дестимулятори мають обернену властивість.

4) Визначення інтервальних діапазонів, що відповідають рівням:

а) для стимуляторів:

- динамічний рівень $A_{ij}^{\text{динам}} > a_{ij}^{\max}$, (1)

- стабільний рівень $A_{ij}^{\text{стаб}} = \left[a_{ij}^{\max} - \frac{a_{ij}^{\max} - a_{ij}^{\min}}{3}; a_{ij}^{\max} \right]$, (2)

- прийнятний рівень $A_{ij}^{\text{прийм}} = \left[a_{ij}^{\max} - \frac{2(a_{ij}^{\max} - a_{ij}^{\min})}{3}; a_{ij}^{\max} - \frac{a_{ij}^{\max} - a_{ij}^{\min}}{3} \right]$, (3)

- нестійкий рівень $A_{ij}^{\text{нестійк}} = \left[a_{ij}^{\min}; a_{ij}^{\max} - \frac{2(a_{ij}^{\max} - a_{ij}^{\min})}{3} \right]$, (4)

- кризовий рівень $A_{ij}^{\text{криз}} < a_{ij}^{\min}$, (5).

б) для дестимуляторів:

- динамічний рівень $A_{ij}^{\text{динам}} < a_{ij}^{\min}$, (6)

- стабільний рівень $A_{ij}^{\text{стаб}} = \left[a_{ij}^{\min}; a_{ij}^{\max} - \frac{2(a_{ij}^{\max} - a_{ij}^{\min})}{3} \right]$, (7)

- прийнятний рівень $A_{ij}^{\text{прийм}} = \left[a_{ij}^{\max} - \frac{2(a_{ij}^{\max} - a_{ij}^{\min})}{3}; a_{ij}^{\max} - \frac{a_{ij}^{\max} - a_{ij}^{\min}}{3} \right]$, (8)

$$\text{- нестійкий рівень } A_{ij}^{\text{нестійк}} = \left[a_{ij}^{\text{max}} - \frac{a_{ij}^{\text{max}} - a_{ij}^{\text{min}}}{3}; a_{ij}^{\text{max}} \right], \quad (9)$$

$$\text{- кризовий рівень } A_{ij}^{\text{криз}} > a_{ij}^{\text{max}}, \quad (10)$$

Порівняння реальних значень показників, що характеризують підсистеми стратегічної стійкості підприємств ВПГ, з їх пороговими значеннями дає змогу зробити висновки про сильні та слабкі місця підприємства, а, отже, про рівень підсистем стратегічної стійкості підприємства.

Четвертий етап - оцінювання стратегічної стійкості підприємств на основі теорії нечітких множин і нечіткої логіки. І визначення загального рівня стратегічної стійкості підприємства ВПГ.

П'ятим етапом оцінювання є нейромережеве прогнозування рівня стратегічної стійкості і виявлення тенденцій зміни рівня стратегічної стійкості (підвищення, збереження, зниження) .

Останній – *шостий етап* – надання рекомендацій щодо забезпечення стратегічної стійкості підприємства ВПГ: систематизація проблем підприємства, визначення стратегій розвитку підприємства, запропонування організаційно-економічних напрямів забезпечення стратегічної стійкості підприємств видавничо-поліграфічної галузі з урахуванням впливу факторів нестабільного ринкового середовища.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки:

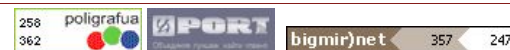
1. Оцінювання стратегічної стійкості підприємств в умовах нестабільного ринкового середовища є важливою складовою у визначенні проблем, що перешкоджають забезпеченню стійких позицій на ринку друкованої продукції.
2. Забезпечення стратегічної стійкості підприємства в умовах нестабільного ринкового середовища передбачає розробку такої методики оцінювання, яка враховує вплив факторів нестабільного ринкового середовища та дозволяє визначити рівень стратегічної стійкості підприємства, проблемні сфери виробничо-господарської діяльності підприємств видавничо-поліграфічної галузі, які потребують прийняття стратегічних рішень. Переваги запропонованої методики оцінювання стратегічної стійкості обумовлені ще тим, що вона дозволяє проводити таку оцінку комплексно, враховуючи важливі аспекти діяльності підприємства: виробничу, фінансову, інвестиційно-інноваційну, маркетингову, управлінську, соціальну та екологічну підсистеми, що дозволяє виявити і оцінити можливості розвитку підприємства. Отриманий з використанням методики результат дозволяє намітити конкретні шляхи підвищення стратегічної стійкості господарюючого суб'єкта.

В подальших дослідженнях передбачається удосконалення організаційно-економічних напрямів забезпечення стратегічної стійкості підприємства, які направлені на підвищення економічної ефективності підприємства та конкурентоспроможності підприємств в довгостроковій перспективі.

Список використаної літератури:

1. Анохин, С.Н. Методика моделирования экономической устойчивости промышленных предприятий в современных условиях/ С.Н.Анохин. – Саратов: Сарат. гос. техн. ун-т, 2000. – 40с.
2. Брянцева, И.В. Рейтинговая оценка экономической устойчивости строительного предприятия / И.В.Брянцева // Экономика строительства. - 2002. - №11.- С.20-27.
3. Зайцев, О.Н. Оценка экономической устойчивости промышленных предприятий (на примере промышленности строительных материалов): автореф. дис.... канд. экон. наук: 08.00.05// Зайцев Олег Николаевич; Тихоокеанский государственный университет. –Хабаровск, 2007. – 23с.
4. Золотов, А.А. Оценка устойчивости функционирования и развития предприятий нефтегазовой промышленности: автореф. дис.... канд. экон. наук: 08.00.05// Золотов А.А.– Пермь, 2003. – 25с.
5. Иванов, В.Л. Управление экономической стійкістю промислових підприємств (на прикладі підприємств машинобудівного комплексу)/ В.Л.Іванов; Східноукр. нац. ун-т ім. В.Даля. — Луганськ, 2005. — 266 с.
6. Пергамент М.Д.Управление экономической устойчивостью полиграфических предприятий: автореф. дис.... канд. экон. наук: 08.00.05 // Пергамент Михаил Дмитриевич. - М., 2005.- 26с.
7. Поліщук, О. А. Теоретико-методологічні основи оцінки економічної стійкості сільськогосподарських підприємств/ О.А. Поліщук // Економіка: проблеми теорії та практики. — Д., 2007. — Вип.225, т.2. — С.367–374.
8. Савицкая, Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия/Г.В.Савицкая.– Минск: ООО «Новое знание», 2000. – 688с.

Стаття надійшла до редакції 03.09.2009 року.

ТОВ "ДКС Центр"